

ՊԵՏՄՈՒԹՆԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

•

Ատիլայիտ՝ մայրաքաղաքն է Հարաւային Աւստրալիոյ. Խաղաղականի եզերքը, 2334 ոտք բարձրութեամբ լեռան մը փէշէն, րուն վրայ կը տարածուի: Լեռան զազաթէն կարելի է դիտել 50 մղոն հեռաւորութեան վրայ սփռուած քաղաքին արուարձաններն ու մրգաստանները: Ատիլայիտ Աւստրալիոյ երրորդ մեծ քաղաքն է, 300.000 բնակչութեամբ. ունի շուրջը բերրի ու մրգառատ դաշտեր ու արտեր. երկրորդ մեծ Պատերազմի չըջանին եղած է զինուորական ազգամտքերի մեծ կայան մը Ամերիկայի զինուորական գործողութեանց: Ծաւտարարուեստը կամաց կամաց կը ծաղկի և երկրին յառաջդիմութեան ճամբան հաստատուն հիմերու վրայ կը դնէ, տնտեսական նախանձելի դիրք մը տալով իրեն:

Լեռան բարձունքին վրայ կանգնած է Քէրթն Թլէնտրի յուշարձանը, որ կը յիշեցնէ 1802ի պատմական արշաւանքներու և զբաւման հերոսութիւնները: Քաղաքը լաւ ծրագրով շինուած է, ընդարձակ լայն պողոտաներով, փառահեղ ու չքեղ էէնքերով, կառավարական ու զանազան մեծ հաստատութեանց տուններով, ընդարձակ հանրային պարտէզներով:

Երեկոյեան ժամը 7ի ատենները քաղաք մտանք և ուղղակի մեր հետևորդներով զացինք Ն. Դրիգորեանի տունը, որ մեզի համար պանդոկի պատրաստութիւններ տեսած պիտի ըլլար: Ժամու մը չափ պանդոկի մէջ լուացուելէ և հանգստանալէ ետք, կատարեցինք մկրտութիւնը Եղիա Քէշիշեանի փոքրիկ աղջկան, Ն. Դրիգորեանի տան մէջ:

Մկրտութեան անմիջապէս ետք, Տիկ. Դրիգորեանը սեղան շտկեց, ընթերցեցինք, ապա գացինք Պր. Եղիա Քէշիշեանի սրճարանը, տօնախմբելու իր պղտիկին մկրտութիւնը, սրճարանը գոցուած ըլլալով յաճախորդներուն համար:

Չորս օր մնացինք հոն քիչ մը հանգիստ տալու մեր մարմիններուն և դադար մեք-

նային, որպէսզի վերադարձը չըլլայ շատ յոգնեցուցիչ, մանաւանդ ամառուան սոսկալի տաքերուն. բաւական անապատային վայրերէ պէտք պիտի ըլլայ կտրել անցնել 1200 մղոն ճամբայ մը: Վայելեցինք տեղւոյն հայերուն ասպնջականութիւնը, ամէնուն տուններն ալ այցելեցինք, բոլորին հետ ալ մօտէն ծանօթացանք, այդ հեռակայ երկրին մէջ, ափ մը Նշխարեալ բեկորները մեր ցեղին կեանքի կառչած կը մնան, ամէն զինով կ'ուզեն պահել իրենց ցեղային ու կրօնական ինքնուրոյնութիւնը: Ուրախ էինք մենք իրենցմով, ուրախ էին իրենք մեզմով չորս օր շարունակ. մենք զիրենք գտանք և իրենք մեզ կը փնտռէին անյոյս ու տըխուր. զոչ կորուսից և ոչ մի խնոցանէ... Եւ Ովկիանոսներ ու անապատներ չըջնուով ամէն կողմ տարտղնուած Հայ ազգին հոգմացրիւ խեղճեանքները հաւաքելու, իրար բերելու համար շատ ճիգ ու աշխատանք պէտք է, մանաւանդ համբերութիւն ու խոհմտութիւն, գահավէժներու ծայրը հասածները կորստէ փրկելու համար: Ծիրիչ այս սողները գրած ատենս ներկայացաւ տիկին մը անծանօթ, յուզուած ու ալլալլած, աղաւաղուած հայերէնով մը. իր հայրը կորսնցուցած երկու շաբաթ առաջ, այսօր միայն իմացեր է որ հայեր և հայ եկեղեցական մը կայ հոս. եկաւ գտաւ զիս. ամուսինը օտար մըն է, բայց ինքը կը սիրէ ու կ'ուզէ զալ իր Եկեղեցին, հօրը համար հոգեհանգիստ կ'ուզէ կատարել տալ և տակաւին մէկիկ մէկիկ դուրս պիտի գան կորստեան խոր վիհերէն, պէտք է զանոնք բռնել, պէտք է զանոնք կեանքի կոչել:

Ինծի համար աշխատանքի և յոգնութեան օրեր էին այդ օրերը, հազարաւոր մղոններ ճամբորդել, պատարագել, մկրտել, տուններ և զերեզմաններ օրհնել տեղէ տեղ հոգեկան հաճոյք մըն էր ինծի, Աստուած ուժ, կարողութիւն և համբերութիւն տուաւ կարծես որ անտրտունջ ու զուարթ մտքով և տրամադրութեամբ կատարեմ, մանաւանդ տեսնելով անոնց մխիթարուած օրտի և հոգիի աննկարագրելի ապրումները, հայելիացած իրենց աչքերուն մէջ ու դէմքերուն վրայ: Ինչ քաղցր է ուրախանալ ուրիշներու ուրախութիւնով և մխիթարուել ուրիշներու մխիթարութեամբ:

Վերջապէս, հասած ըլլալով մեր ճամ-

բորգութեան վերջնական հանգրուանը, տեսած ըլլալով հայութեան ցրուած բեկորները, կատարած ըլլալով իրեն եկեղեցական մեր կրօնական պարտականութիւնները, պէտք է այժմ վերադառնանք Սիրան:

Ատիլայիտէն Մեկպըրն 570 մղոն է կարճ ճամբով, զոր պէտք է մինչև իրիկուն կըտրել: Աստուծոյ զով օգին կարիքի է բաւական արագ երթալ: Առաջ Աստուծոյ, յետոյ Գրիգորի վրայ է մեր յոյսը: Ռումանահայ երկրասարդ մըն է ան, հայկական զիմազիմով և հայկական սրտով, քիչ մը գիրուկ և հաստ բազուկներով, միջահասակ: Մեքենային աստուածն է, կը շինէ մեքենայի զանազան մասերը և գործիքներ, գիւտեր ալ ըրած է անոնց վրայ, մօնօթօլին ունի, Աւստրալիոյ մէջ քաղաքէ քաղաք կ'երթայ մեծ կառածներուն, իր յաճախորդներուն և գործակատարներուն, նոր ապագանքներ ընդունելու, նոր հնարած գործիքները ցոյց տալու: Ասկէ վեց տարի առաջ այս երկիրը եկած է Գրիգորը, առանց լեզուն գիտնալու և առանց սէնթ մը ունենալու իր զբրպանը: Իր ճարպիկութեամբ և հնարամտութեամբ սկսած է այս գործը երկու տարիէ ի վեր: Հրապարակի վրայ կը փնտուրն արդէն իր շինած գործիքները: Ունի շէնչող բնակարաններ: Գաւառացիներ հայ աղջկան մը հետ, երկու զաւակներու հայր է արդէն: Կը սիրէ իր ազուն ու եկեղեցին. երկու երեք տարի ապրած է այս երկրին մէջ առանց հայու մը հանգրիպելու և առաջին հանդիպած հայ օրիորդին հետ ամուսնացած է: Ապագայ խոստացող հայ մըն է Գրիգորը:

Հագիւ քաղաքէն 50-60 մղոն հեռացած, յանկարծ կառքը նոր շինուող ճամբու եզերքէն սրացած միջոցին ուժգին կերպով ցնցուեցաւ, ծառի հսկայ արմատի մը զարնուելով, որ կակուղ հողին մէջ թաղուած էր և կը կտորի բան մը. Գրիգոր կանգ կ'առնէ ճամբու եզերքին, կը հանէ ճաքէթը և կառքին տակ մտնելով խկոյն կը կապէ կտրած մասերը իրարու թելով մը և ճամբան կը շարունակենք 20 վայրկեան կորսնցնելէ ետք: Կառքը 1947ի Ամերիկեան Բլիմօթ է, բաւական հին բայց տակաւին տոկուն վարպետին ձեռքին մէջ, լաւ ճամբուն վրայ 70-75 արագութեամբ կ'երթայ. պէտք է կանուխ հասնիլ Մեկպըրն:

Ճամբան երգելով, կատակելով, երբեք կենալով տեղ տեղ զովացուցիչ մը տանելու կամ օթային կեղը նորոգելու պատրուակ, միջին հաշուով 50 մղոն արագութեամբ կ'երթայինք, խիկ Տիկ. Շաքէն իր ամուսնոյն հետ ետեւ նստած պտուղներ կը հրաժեքէր երբեք, մեզի քիչ մը ուժ տալու և արթուն պահելու համար, վասնոր երկար ճամբորդութիւնը և ամառուան օթը ծանրօրէն կը ճնշէին մեր կապելուն վրայ և պայծառ արեւ կը ներգործէր մեր աչքերուն. կը զոցուէին ինքնաշարժ մեր աչքերէն արտանունքները ու կառքին միօրինակ ցնցումէն օրօրուելով կը քնանայինք գրեթէ բոլորս ալ, բացի խեղճ Գրիգորէն որ պէտք էր արթուն կերպով վարէր իր կառքը, որպէսզի այդ ոլորապտոյտ ճամբաներուն վրայ փորձանք մը չպատահի:

Հասանք Արաբաս քաղաքը, Մեկպըրնի հարաւ արեւմտեան կողմը, շուրջ 130 մղոն հեռավորութեամբ, Վիկտորիա նահանգին մէջ: Դէթ հայ մը ըլլար հոս ապրող Արաբատի երկրէն, ոչ մէկ հայ: Պզտիկ քաղաք մը, շրջապատուած բերրի դաշտերով, անտառածածկ տափաստաններով և քիչ մը Արարատը յիշեցնող պզտիկ լեռներով, մօթ կանաչ ծառերով ծածկուած, երկաթուղիի ճամբուն վրայ, այգիներով ու պողատու ծառերով հարուստ բնաշխարհ մըն է. ունի նաեւ ոսկիի հանքեր ու շինարարութեան համար հսկայ ծառի անտառներ: Գեղեցիկ պանդոկի մը առջև կանգ առաւ մեր ինքնաշարժը: Գրիգոր կ'ուզէ խմել զարեջուր մեր Արարատին կենացը, այն Արարատին՝ որ մեր մտքերուն մէջ կը սլաքուի ու մեր կուրծքերուն վրայ կը բարձրանայ երկնաբերձ, կարծես կը տեսնուին անոր յաւիտենականութեան հետ խոսնուող ձիւնապատ ու ամպածրար կատարները աշխարհի բոլոր ծայրերէն, հայրենիքի ու հայութեան սրբազան խորհրդանիշը, որուն շուրջ Հայկը, Արամը, Արտաշէսներ ու Տիգրաններ ապրեցան, ամբողջ հայ ժողովուրդը հեռուէն ու մօտէն կ'ապրի դէպի անոր սեւեռած իր նայուածքը իրեն ազատութեան ու անմահութեան յաւիտենական ներշնչարանն ու խորհրդանիշը, որուն ստորոտէն արեւան ամենի գետեր հոսեցան դարեր շարունակ, իրարու բաղխեցան աշխարհի բոլոր արտանները զգրգայից շառաշխունքներով, ահեղա-

առտո գոյժամբ. այդ բոլորին իրեն լուս-
վան կը մնայ աշխարհի չորս ճամբաներուն
վրայ: Կ'ըսեմ Գրիգորին որ քէէ կառքը,
վասնզի այստեղի բոլոր խմբերը դառն
են, ամէն օր կը թունաւորեն մեր արիւնը,
մեր սիրտն ու հոգին, ամէն օր դէպի մահ-
ուան, անփառունակ մահուան գերեզմանը
առաջնորդելով մեր քայլերը: Օտարութեան
փուշերն ու տատասկները կը կճեն յար մեր
գողացող սիրտն ու հոգին, հեռու վարուած
տասնեակ հազար մղոններ մեր սրբազան
Արարատէն, միւսները բոլոր սուտ ու կեղծ
են, ոչ ձիւն կայ և ոչ ալ Տապանը Նոյեան
այդ փոքրիկ մեծութիւններուն վրայ, ոչ
հայ կայ և հայութիւն այս տարաշխարհիկ
Արարատի երկրին մէջ, մենք մեր Արարատը,
մեծ Արարատը ունինք, մեր սրտերուն
խորը արձանացած:

Պէտք եղաւ Մեկպըն սպասել օր մը,
քիչ մը խանդարուած մեքենան շտկելու,
կարգադրուելիք պզտիկ գործերն ալ վեր-
ջացնելէ ետք 600 մղոն ևս մէկ շունչով և
մէկ օրուան մէջ ընելու որ ժամանակին
հասնինք Սիտնի, Կիրակի օրուան պատրաս-
տութիւններ տեսնելու:

Մեկպըն եղած ատեններս անգամ մըն
ալ փորձեցինք քաղաքապետին այցելելու,
բայց տակաւին շատ դժբաղած ըլլալով, յա-
ջորդ անգամուան այցելութեանս խոստա-
ցաւ անպատճառ միջոց մը ստեղծել իրար
հանդիպելու:

Մարտ 4, Ուրբաթ առտուն ժամը 6ին
ճամբայ ելանք Մեկպընէն դէպի Սիտնի:

Տիար Ս. Բանիկեանը ետեւը նստեցաւ,
իր ժամագիրքը ձեռքը, մինչև կէսօր քո-
ղեց իր գիտցած բոլոր աղօթքներն ու շա-
րականները, քթի տակէն մրմուռով, եր-
բեմնի լացի պատին տակ աղօթող հրեայ
ապալիններու ջերմեռանդութեամբ: Այո,
իրեն համար աղօթքը կեանքի առաջին ու
վերջին պահանջքն է: Տիար Բանիկեան իր
բարձրագոյն ուսումը առած է Պէյրութի
Ամերիկեան համալսարանին մէջ, իրեն ա-
նետրական և տնտեսագէտ. դպրոցի աշխոյժ
ու փալլուն աշակերտներէն մին եղած է.
աղօթքի զօրութեան շատ կը հաւատայ,
ինչպէս շատ մը մեծ գործիչներ ու նշանա-
ւոր մարդիկ: Մեծ աղօթողները մեծ կամքի
ուժ ունեցած են և նշանաւոր դարձած իրենց
աշխարհահռչակ՝ առաջնորդութեամբն ու

գործերով: Կէսօրէ յետոյ տեղերնս փոխե-
ցինք. ինքը նստեցաւ Գրիգորին մօտ որ
զայն արթուն պահէ, որովհետև չափէն
աւելի յոգնեցուցիչ է Սիտնիի ճամբան, ի
մասնաւորի իր զիկզակներով ու շուրջ վեց
հարիւր մղոն հեռաւորութեամբ:

Իրիկուան ժամը 7.30ին, ողջ առողջ
հասանք Սիտնի. Գրիգորը վարձատրուեցաւ
քանի մը սկահակ ճանիւթքերով, Պր. Բա-
նիկեանին կողմէ, իրեն լաւ և վարժ վարիչ,
Տնեցիները շատ ուրախ եղան որ հայրիկը
ողջ առողջ վերադարձաւ տուն: Ինձի հան-
դէպ այս ընտանիքին ցոյց տուած ջերմե-
ռանդ ու հաւատարմ վերաբերումն ու զո-
հողութեան ոգին ամէն բանէ վեր է, կը
յիշեցնէ առաքելական դարու այն հաւա-
տաւոր ու զոհարեող ընտանիքները՝ որոնք
ամէն բան առաքելներու ոտքերուն տակ
կը դնէին ու նոյնիսկ կը զոհարեէին իրենց
քաղցր ու թանկագին արիւնը, Գրիգորին
ու քրիստոնէութեան դատին սիրոյն:

Մեր այս առաջին ուղևորութիւնը դէպի
Աւստրալիոյ Հարաւային Արեւմտեան նա-
հանգները, ուր ցրուած կ'ապրին մեր ազգի
վայրաժատին բնկորները, եղաւ շատ ոգե-
ւորիչ ու մխթաբարկան: Ասկէ յետոյ, տա-
րին առնուազն երկու երեք անգամ պէտք
է որ այցելենք այդ կողմերը, միշտ ար-
ժարձելով նոր շունչ ու ոգի անոնց մէջ:

Աւստրալիոյ հայ գաղութը երթալով կը
մեծնայ. իրենց տնտեսական վիճակը երկրի
յառաջդիմութեան հետ զուգահեռաբար
կ'ընթանայ արագ: Երկրի մէջ անգործու-
թիւն չկայ, ընդհակառակը, աշխատող բա-
զուկներու կարիքը շատ է. կառավարու-
թիւնը մտադիր է նոյնիսկ Անգլիայէն ու
Դանաւտայէն մաս մը անգործ մարդիկ բերել
այս երկիրը: Աւստրալիոյ հայոց մէջ, սե-
փական գործ ունեցողներ քիչ են տակաւին,
բացի հինէն եկած հաստատուած քանի մը
հայերէն, որոնք արդէն ապահովուած են
գրեթէ, ահագին դժուարութիւններու մէջէն
անցնելէ յետոյ: Ֆիզիքական Ամերիկայէն ետք,
լաւ կը վարձատրուի: Ամերիկայէն ետք,
Աւստրալիան է ուր բանուորը ամենէն շատ
վարձք կը ստանայ: Աւստրալիա պէտք ունի
մարդկային ուժի և հայերու, բայց ինչպէս
Ամերիկայի մէջ՝ հոս ալ միևնոյն դժուա-
րութիւնները կան հայերուն դէմ...

Սիսեի

ԱՍՈՂԻԿ Մ. ՎՐԴ.